

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس

دوره کارشناسی ارشد کلام اسلامی

گروه علوم انسانی

مصوب پانصد و چهل و ششمین جلسه شورای گسترش آموزش عالی

مورخ ۱۳۸۴/۲/۳۱

بسم الله الرحمن الرحيم

برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد کلام اسلامی

گروه: علوم انسانی	کمیته تخصصی: الهیات و معارف اسلامی
رشته: کلام اسلامی	گرایش:
دوره: کارشناسی ارشد	کد رشته:

شورای گسترش آموزش عالی در پانصد و چهل و ششمین جلسه مورخ ۱۳۸۴/۲/۳۱ براساس طرح دوره کارشناسی ارشد کلام اسلامی که توسط گروه علوم انسانی تهیه شده و به تأیید رسیده است، برنامه آموزشی این دوره را در سه فصل (مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس) به شرح پیوست تصویب کرده و مقرر می‌دارد:

ماده (۱) برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد کلام اسلامی از تاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند، لازم‌الاجرا است. الف: دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی که زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اداره می‌شوند.

ب: مؤسساتی که با اجازه رسمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و براساس قوانین تأسیس می‌شوند و بنابراین تابع مصوبات شورای گسترش آموزش عالی می‌باشند.

ج: مؤسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می‌شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران باشند.

ماده (۲) این برنامه از تاریخ ۱۳۸۴/۲/۳۱ برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد وارد دانشگاه می‌شوند لازم‌الاجرا است.

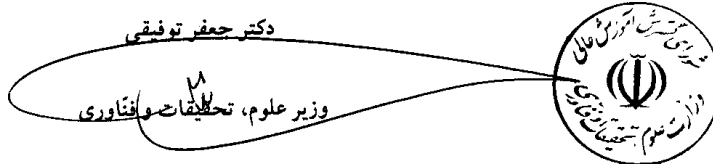
ماده (۳) مشخصات کلی، برنامه درسی و سرفصل دروس دوره کارشناسی ارشد کلام اسلامی در سه فصل مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس برای اجرا به معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ابلاغ می‌شود.

رای صادره پانصد و چهل و ششمین جلسه شورای گسترش آموزش عالی
مورخ ۱۳۸۴/۲/۳۱
در خصوص برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد کلام اسلامی

(۱) برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد کلام اسلامی که از طرف گروه
علوم انسانی پیشنهاد شده بود، با اکثریت آراء به تصویب رسید.
(۲) این برنامه از تاریخ تصویب قابل اجرا است.

رای صادره پانصد و چهل و ششمین جلسه شورای گسترش آموزش عالی مورخ
۱۳۸۴/۲/۳۱ در مورد برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد کلام اسلامی
صحیح است و به مورد اجرا گذاشته شود.

دکتر جعفر توفیقی

وزیر علوم، تحقیقات و فناوری

رونوشت: به معاونت محترم آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
خواهشمند است به واحدهای مجری ابلاغ فرمائید.

دکتر سعدان زکائی

دبیر شورای گسترش آموزش عالی

فصل اول
کلیات

فصل اول

مشخصات کلی دوره‌ی کارشناسی ارشد کلام اسلامی

مرکز جهانی علوم اسلامی

تعریف

- کارشناسی ارشد کلام اسلامی، دوره‌ای تخصصی است که در طی آن طلبه به طور عمیق با دروس آن آشنا شده و در پایان دوره، موفق به دریافت مدرک کارشناسی ارشد می‌شود.

اهداف کلی دوره

- تربیت مدرس کلام؛
- تربیت پژوهشگر در موضوعات کلامی؛
- تربیت مبلغ؛
- تذکر: مبلغ به مفهوم ابلاغ کننده‌ی پیام دین است.
- تربیت افراد مستعد برای ورود به دوره‌ی دکترا.

اهداف و سیاست‌های آموزشی

- شکوفا شدن روح تحقیق در طلبه (با اختصاص ۳۰٪ از زمان واحدها به کار تحقیقی)؛
- شناخت تحلیلی مباحث مربوط به کلام؛
- ایجاد توانایی تألیف، تدریس و ترجمه در مباحث کلامی؛
- ایجاد توانایی استفاده از متون تخصصی کلامی؛
- تخصیص حداقل ۵۰٪ واحدها به دروس حوزوی جهت تقویت بُعد حوزوی فراگیران؛
- نهادینه کردن اخلاق و معنویات در فراگیران؛
- توجه به نیازهای منطقه‌ای دانش‌آموختگان.

پذیرش

- دانش‌آموختگان این دوره از بین فارغ‌التحصیلان دوره‌ی کارشناسی رشته‌ی کلام انتخاب می‌شوند.
تبصره: در صورتی که فراگیران رشته‌ای دیگر بخواهند در کارشناسی ارشد رشته‌ی کلام شرکت کنند علاوه بر موفقیت در آزمون ورودی باید پیش‌نیازهای لازم را بگذرانند.

طول و شکل دوره:

- طول دوره‌ی کارشناسی ارشد کلام حداکثر ۶۴ واحد می‌باشد که در ۵ نیم‌سال تحصیلی ارایه می‌شود (در هر نیم‌سال حداکثر ۱۲ واحد ارایه می‌شود).

- هر واحد درسی نظری ۱۶ ساعت و هر واحد درسی عملی ۳۲ ساعت است.
- دانش‌آموختگان در پایان این دوره، پایان‌نامه‌ای به ارزش ۴ واحد ارایه می‌دهند.

تعداد و نوع واحدهای درسی

ردیف	مهورهای دروس	تعداد واحد
۱	دروس جبرانی	۳۲ واحد
۲	دروس تخصصی	۲۸ واحد
۳	پایان‌نامه	۴ واحد
	جمع کل	۶۴

اهمیت و ضرورت:

- ضرورت شناخت و آشنایی تفضیلی معارف و اعتقادات دینی بر کسی پوشیده نیست علاوه بر آن با توجه به شبهات القا شده از سوی معاندان طرح مباحث کلامی به صورت تخصصی که هم پاسخگوی شبهات بوده و هم زمینه‌ی تعمیق مباحث کلامی را فراهم سازد از جمله مطالبی است که ضرورت برگزاری این رشته را به صورت مستقل ایجاب می‌کند.

نقش و توانایی:

- دانش‌آموختگان این رشته ضمن کسب تخصص لازم در زمینه‌ی مباحث کلامی می‌توانند پژوهشگر، مبلغ و مدرس عقیدتی شوند و نقش مؤثرتری در اعتلای فرهنگ اصیل اسلامی ایفا کنند.

فصل دوم
جداول دروس

الف) دروس جبرانی:

ردیف	نام درس	تعداد واحد	ساعت			پیش نیاز	توضیحات
			جمع	نظری	عملی		
۱	فقه (۱)	۳	۴۸	۴۸	-		
۲	فقه (۲)	۲	۳۲	۳۲	-	فقه (۱)	
۳	فقه (۳)	۲	۳۲	۳۲	-	فقه (۲)	
۴	اصول	۳	۴۸	۴۸	-		
۵	ادبیات عرب (۱)	۲	۶۴	-	۶۴		*
۶	ادبیات عرب (۲)	۲	۶۴	-	۶۴	ادبیات عرب (۱)	*
۷	روانشناسی	۱	۱۶	۱۶	-		*
۸	جامعه‌شناسی	۱	۱۶	۱۶	-		*
۹	جغرافیای جهان اسلام	۲	۳۲	۳۲	-		*
۱۰	تاریخ اسلام	۲	۳۲	۳۲	-		*
۱۱	تفسیر قرآن	۲	۳۲	۳۲	-		*
۱۲	نقد تفکر اجتماعی غرب	۲	۳۲	۳۲	-		*
۱۳	مدیریت آموزشی و فرهنگی	۱	۱۶	۱۶	-		*
۱۴	شیوه‌های تبلیغ در جهان معاصر	۱	۱۶	۱۶	-		*
۱۵	علوم سیاسی	۲	۳۲	۳۲	-		*
۱۶	تعلیم و تربیت اسلامی	۲	۳۲	۳۲	-		*
۱۷	نیازهای منطقه‌ای	۲	۳۲	۳۲	-		*
۱۸	روش تحقیق	۲	۴۸	۱۶	۳۲		*
۱۹	فلسفه اسلامی (۱)	۲	۳۲	۳۲	-	با تکیه بر حکمت متعالیه	
۲۰	فلسفه اسلامی (۲)	۲	۳۲	۳۲	-	فلسفه اسلامی (۱)	
۲۱	فلسفه اسلامی (۳)	۲	۳۲	۳۲	-	فلسفه اسلامی (۲)	
۲۲	مسائل جدید کلامی و فلسفه دین (۱)	۲	۳۲	۳۲	-		
۲۳	مسائل جدید کلامی و فلسفه دین (۲)	۲	۳۲	۳۲	-	مسائل جدید کلامی و فلسفه دین (۱)	
۲۴	مسائل جدید کلامی و فلسفه دین (۳)	۲	۳۲	۳۲	-	مسائل جدید کلامی و فلسفه دین (۲)	
جمع کل		۴۶	۸۱۶	۶۵۶	۱۶۰		

تذکر:

۱. فراگیران باید ۱۰ واحد از دروسی که ستاره دارند را انتخاب و بگذرانند.
۲. گروه‌های آموزشی می‌توانند در صورت ضرورت، دروسی را برای فراگیران خاصی الزامی نمایند.
۳. گروه‌های آموزشی می‌توانند ۶ واحد دروس پیش‌نیاز زبان پیش‌بینی و اجرا نمایند.

(ب) دروس تخصصی:

ردیف	نام درس	تعداد واحد	ساعت			پیش‌نیاز	نوسبجان
			جمع	نظری	عملی		
۱	شیعه‌شناسی	۲	۳۲	۳۲	-		
۲	کلام تحلیلی (۱)	۲	۳۲	۳۲	-		
۳	کلام تحلیلی (۲)	۲	۳۲	۳۲	-	کلام تحلیلی (۱)	
۴	کلام تحلیلی (۳)	۲	۳۲	۳۲	-	کلام تحلیلی (۲)	
۵	کلام تحلیلی (۴)	۲	۳۲	۳۲	-	کلام تحلیلی (۳)	
۶	کلام تطبیقی (۱)	۲	۳۲	۳۲	-		
۷	کلام تطبیقی (۲)	۴	۶۴	۶۴	-	کلام تطبیقی (۱)	
۸	اندیشه‌های کلامی معاصر در جهان اسلام	۲	۳۲	۳۲		با ملاحظه نیاز منطقه‌ای ارایه گردد	
۹	متن‌شناسی کلامی	۲	۴۸	۱۶	۳۲	شناخت متون و گزیده متون	
۱۰	آیات و روایات کلامی	۲	۳۲	۳۲	-		
۱۱	تاریخ کلام اسلامی	۲	۳۲	۳۲	-		
۱۲	فلسفه، کلام و عرفان	۲	۳۲	۳۲	-		
۱۳	زبان تخصصی	۲	۳۲	۳۲	-		
۱۴	پایان نامه	۴	۱۲۴	-	۱۲۴		
جمع کل			۳۲	۵۸۸	۳۳۲	۱۵۶	

فصل سوم
سر فصل دروس

دروس جبرانی

فقه (أ)

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: نظري

پيش نياز: ندارد

هدف: آشنایی با مبانی فقه و بررسی اجمالی احکام و فراگیری شیوهی استنباط در حد کتاب شرح لمعه.

سرفصل دروس:

- کتاب طهارت

- تعریف الطهارة و الطهور، احکام الماء المطلق و المضاف، السؤر، النجاسات و المظهرات، الوضوء (موجباته و واجباته)، احکام التخلّي (واجبات التخلّي)، الغسل (موجباته و واجباته)، احکام الحيض و المستحاضة و النفساء، غسل مسّ الميت (احکامه و واجباته)، غسل الميت و واجباته، الكفن، صلاة الميت، الدفن (واجبات الدفن)، التيمم (شرايطه و واجباته)

- کتاب صلاة

- الصلاة الواجبة، اوقات الصلاة اليومية، القبلة (العين و الجهة) ستر العورة و ما يعتبر في الساتر، شرايط مكان المصلّي، ما يراعى في مسجد الجبهة، ما يجب تركه في الصلاة، واجبات الصلاة في التروك، صلاة الجمعة (كيفيةها و واجباتها، حکمها في زمن الغيبة) صلاة العيدين، صلاة الآيات (واجباتها)، صلاة المسافرين، صلاة الجماعة

- کتاب زكاة

- کتاب خمس

- کتاب صوم

- کتاب حج

- کتاب الجهاد: حکم الجهاد الابتدائي و شرايطه، في احکام البغاة، في الامر بالمعروف و النهي عن المنکر

- کتاب القضاء: تعريف القضاء، شروط القاضي، القول في كيفية الحكم

- کتاب الشهادات: شرايط الشاهد، تفصيل الحقوق

- کتاب المتاجر: موضوع التجارة، ما تحرم التجارة به، عقد البيع، شرايط المتعاقدين و شرايط العوضين في

الربا، الخيارات (خيار المجلس، خيار الشرط، خيار العيب)

- کتاب الدين

- کتاب الحجر

- کتاب الشركة

- کتاب المضاربة

- کتاب الودیعة و العارية

منابع پیشنهادی:

- اصلی:

- الروضة البهية في اللمعة الدمشقية

- الزبدة الفقهية في شرح الروضة البهية

- تحرير الوسيلة؛ امام خمینی رحمته الله

- فرعی:

- مسالك الأفهام في شرح شرايع الاسلام

- جامع المدارك؛ الخوانساري

راه کارهای اجرایی:

- از آن جایی که مطالب این درس (شرح لمعه) از اهمیت و عمق خاصی برخوردار است لازم است زمان
ارایه‌ی آن دو برابر در نظر گرفته شود و به طلاب محترم فرصت داده شود تا زمینه‌ی گفتگو و مشاوره، همراه با
مراجعه به منابع یاد شده فراهم گردد.

فقه (۲)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: فقه (۱)

هدف: آشنایی با مبانی فقه و بررسی اجمالی احکام و فراگیری شیوه‌ی استنباط در حد کتاب شرح لمعه.

سرفصل دروس:

- کتاب اجاره
- تعریف الإجاره، العقد، شروط المتعاقدين، شرايط المنفعة، هل للمستأجر أن يأجر؟ ضمان العين المستأجرة
- کتاب وكالت
- تعریف الوكالة، شروط المتعاقدين
- کتاب وصايا
- تعریف الوصية، شروطها، الوصية بما زاد عن ثلث المال، شروط الوصي
- کتاب نکاح
- في المقدمات احكام النظر، في العقد، ما يشترط في عقد النكاح، الشاهدان، اولياء العقد، العقد الفضولي، المحرمات: المحرمات بالنسب و الرضاع و المصاهرة
- نکاح المتعة، شرعيته، ايجابه و الاخلال بأجله، في المهر، ما يشترط في المهر، وقوع العقد من غير ذكر المهر
- کتاب الطلاق: اركان الطلاق و اقسامه، في العدد و احكامها

منابع پیشنهادی:

- اصلی:
- الروضة البهية في اللمعة الدمشقية
- الزبدة الفقهية في شرح الروضة البهية
- تحرير الوسيلة؛ امام خميني رحمته الله
- فرعی:
- مسالك الافهام في شرح شرايع الاسلام
- جامع المدارك؛ الخوانساري

راه کارهای اجرایی:

- از آن جایی که مطالب این درس (شرح لمعه) از اهمیت و عمق خاصی برخوردار است لازم است زمان آرایه‌ی آن دو برابر در نظر گرفته شود و به طلاب محترم فرصت داده شود تا زمینه‌ی گفتگو و مشاوره، همراه با مراجعه به منابع یاد شده فراهم گردد.

فقه (۳)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: فقه (۲)

هدف: آشنایی با مبانی فقه و بررسی اجمالی احکام و فراگیری شیوه‌ی استنباط در حد کتاب شرح لمعه.

سرفصل دروس:

- کتاب الاقرار
- کتاب الغصب: تعریفه و ردّ المغصوب و ضمانه مع التلف
- کتاب الصيد و الذباجة
- کتاب الاطعمة و الاشرية
- کتاب الميراث: الموجبات، النسب و السبب، الموانع، السهام
- کتاب الحدود: حدّ الزنا، قيوده، كيفية ثبوت الزنا، في القذف، حدّ المقدوف و كيفية ثبوته، تارك الواجب، سابّ النبي، في حدّ الشارب للمسكر، حدّ السرقة، المحاربة، معنى المحارب و حدّه
- کتاب القصاص: قصاص النفس و موجبه و شرايطه
- کتاب الديات: خطأ الطبيب، حامل المتاع، تقدير الدية (دية قتل العمد و الخطأ، الیدین، النخاع)

منابع پیشنهادی:

- اصلی:
  - الروضة البهية في اللمعة الدمشيقة
  - الزبدة الفقهية في شرح الروضة البهية
  - تحرير الوسيلة: امام خميني رحمته الله
- فرعی:
  - مسالك الافهام في شرح شرايع الإسلام
  - جامع المدارك: الخوانساري

راه کارهای اجرایی:

- از آن جایی که مطالب این درس (شرح لمعه) از اهمیت و عمق خاصی برخوردار است لازم است زمان آرایه‌ی آن دو برابر در نظر گرفته شود و به طلاب محترم فرصت داده شود تا زمینه‌ی گفتگو و مشاوره، همراه با مراجعه به منابع یاد شده فراهم گردد.

اصول

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: نظري

پيش‌نياز: ندارد

هدف: آشنایی با مبانی و قواعد و نظریه‌ی جدید دانش اصول فقه در حدّ حلقه‌ی دوم و کشف ارتباط میان قواعد و فن استنباط احکام شرعی.

سرفصل دروس:

تمهید

- تعریف علم الاصول
- موضوع علم الاصول و فائده
- الحكم الشرعی و تقسیمه
- حجیة القطع
- خصوصیات القطع
- منجزیة و معذریة القطع
- القطع الطریقی و الموضوعی
- الأدلة (المحرزة و الاصول العملیة)
- تحديد المنهج في الأدلة و الأصول طبق مسلك حق الطاعة
- تحديد المنهج في الأدلة و الأصول طبق مسلك قبح العقاب بلا بیان
- الأدلة المحرزة
- تقسیم البحث في الأدلة المحرزة و بیان الأصل عن الشك في الحجیة
- مقدار ما یثبت بالأدلة المحرزة
- الأدلة المحرزة، الدلیل الشرعی
- مقدمة تحديد دلالات اللیل الشرعی اللفظی و غیر اللفظی
- اولاً: الدلیل الشرعی اللفظی، التصوري و الظهور التصديقي علاقة الوضع بهما، الوضع التعیني و التعیني، علامات الحقیقة و المجاز و الظهور المجاز، تصنيف اللغة و دلالتها الخاصة و المشتركة، الأمر و النهي، الاحتراز في القيود، الاطلاق و انواعه و التقابل بينه و بين التقييد، بعض التطبيقات لقرينة الحكمة، العموم، تعريفه، أدواته و نحو دلالاته، المفاهيم، تعريف المفهوم و ضابطه، مفهوم الشرط و الشرط المسوق لتحقيق الموضوع، مناسبات الحكم و الموضوع

ثانياً: الدليل الشرعي غير اللفظي: دلالة الفعل، دلالة السكوت و التقرير، السيرة، اثبات صغرى الدليل الشرعي، وسائل الاثبات الوجداني، التواتر، الاجماع، سيرة المتشرعة و العقلاء، وسائل الاثبات التعبدية، أدلة اثبات حجية خبير الواحد و نفيها، تحديد دائرة الحجية، اثبات حجية الدلالة في الدليل الشرعي، دليل حجية الظهور و موضوعها، ظواهر الكتاب الكريم

- الادلة المحرزة، الدليل العقلي:

- قاعدة استحالة التكليف بغير المقدور، زمان الوجوب و الواجب، اخذ العلم للحكم في موضوع العلم بحجته العقلية اشتراط التكليف بالقدره بمعنى آخر، بحث الترتب، اقتضاء الحرمة للبطان، حجية الدليل العقلي

- الاصول العملية:

- القاعدة العملية الأولية في حالة الشك، القاعدة العملية الثانوية في حالة الشك (الاعتراضات على أدلة البرائة، تحديد مفاد البرائة)، قاعدة منجزية العلم الاجمالي

- الاستصحاب: تعريفه، ادلته، اركانه و تطبيقاته (الاستصحاب في حالات الشك السببي و المسببي)

منابع پيشهادي:

- اصلي:

- حلقات (حلقه دوم)؛ شهيد صدر، به همراه تقريرات درس خارج ايشان توسط آيت... شاهرودي و سيد

كاظم حائري

- فرعي:

- اصول فقه؛ مظفر

- شرح الاصول؛ محمدصنقور و باقر ايرواني

- حاشيه سيد على اكبر حائري بر حلقات شهيد صدر(ره)

راه کارهای اجرایی:

- از آن جایی که مطالب این درس (حلقه دوم) از اهمیت و عمق خاصی برخوردار است لازم است زمان اراییه آن دو برابر در نظر گرفته شود و به طلاب محترم فرصت داده شود تا زمینه گفتگو و مشاوره همراه با مراجعه به منابع یاد شده فراهم گردد.

ادبیات عرب (۱)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: عملی

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: تسلط دانش‌پژوهان بر مباحث کاربردی ادبی و تطبیق آن بر متون اصیل.

سرفصل دروس:

- تعیین ضرورت و جایگاه مباحث ادبیات در فهم نصوص دینی
- بیان نکات مهم و کاربردی مانند:
  - مسوغات ابتدا به نکره
  - شباهت و تفاوت بین حال و تمییز
  - فرق بین عطف بیان و بدل
  - اقسام عطف
  - اعراب اسماء شرط و استفهام و...
- بررسی آیات و متون ادبی منتخب مانند: سوره‌ی مائده / ۳۰-۲۷، سوره‌ی طه / ۳۵-۲۵، سوره‌ی انعام / ۱۱۲ و ۱۱۴، متن تفسیر مجمع البیان، سوره‌ی غافر، ص ۷۹۸-۸۰۵

منابع پیشنهادی:

- اصلی:
  - متن تدوین شده‌ی مرکز جهانی
- فرعی:
  - مجمع البیان، بحث الاعراب
  - مغنی اللیبیب باب رابع و باب هشتم
  - النحو الوافی
  - شرح الکافیة
  - املاء ما من به الرحمن
  - اعراب القرآن؛ درویش
  - الجدول فی اعراب القرآن؛ صافی

راه‌کارهای اجرایی:

- انتخاب آیات و روایاتی که متضمن نکات کاربردی قابل توجهی از مباحث ادبیات باشد، مانند آب و وضو.
- انتخاب متون درسی از علوم مختلف حوزوی مانند: تفسیر، فقه، اصول و....
- بخشی از مباحث به عنوان تحقیق به دانش‌پژوهان واگذار شود و اساتید مجازند حدود $\frac{1}{4}$ نمره را به آن اختصاص دهند.

ادبیات عرب (۲)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: عملی

پیش‌نیاز: ادبیات عرب (۱)

هدف: ایجاد توانایی تطبیق قواعد کاربردی و مباحث مفردات.

سرفصل دروس:

- بیان نکات مهم و کاربردی از مفردات مانند: **إِنْ، أَنْ، مَا، أَمْ، لَمَّا، لَمْ** و...
- بیان نکات مهم بلاغی همچون استعاره، کنایه و...
- بررسی آیات و متون ادبی منتخب: سوره‌ی بقره / ۲۵۵، آل عمران / ۱۷۸، ابراهیم / ۱۲ و...، متن تفسیر مجمع‌البیان، سوره‌ی یوسف، ذیل آیه ۱ الی ۱۰

منابع پیشنهادی:

- اصلی:
- متن تدوین شده‌ی مرکز جهانی
- فرعی:
- مجمع‌البیان بحث الاعراب
- مغنی اللبیب باب اول
- الکشاف
- شرح الکافیة
- اعراب القرآن درویش
- مختصر المعانی
- جواهر البلاغة

راه کارهای اجرایی:

- انتخاب آیات، روایات و اشعاری که متضمن نکات کاربردی قابل توجهی از مباحث ادبیات باشد، مانند: آیه‌ی تیمم.
- انتخاب متون درسی از علوم مختلف حوزوی مانند: تفسیر، فقه، تاریخ و...
- بخشی از مباحث به عنوان تحقیق به دانش پژوهان واگذار شود و حدود ۱/۴ نمره به آن اختصاص یابد.

روان شناسی

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: آشنایی با مفهوم روان شناسی و روش های آن و تشخیص جایگاه روان شناسی در بین سایر علوم، بررسی رفتار موجود زنده (به ویژه انسان) و شناخت کلی از مفاهیم اختصاصی و کلیات این علم.

سرفصل دروس:

- تعریف روان شناسی
- ماهیت علمی روان شناسی
- موضوع روان شناسی
- تعریف و موضوع رشته های تخصصی روان شناسی
- مطالعه علمی رفتار و عوامل مؤثر بر رفتار
- تفاوت های فردی
- احساس و ادراک
- هوش
- یادگیری و فرایند آن و انواع مختلف آن
- شخصیت
- انگیزش و هیجان و عوامل آن
- یاد آوری و فراموشی (حافظه)
- هدف و روش های علم روان شناسی ویژه مطالعه روان شناسی

منابع پیشنهادی:

- اصلی:
  - روان شناسی عمومی؛ آذربایجانی و سالاری فر
- فرعی:
  - روان شناسی عمومی؛ حمزه گنجی
  - زمینه روان شناسی؛ محمد پارسا
  - زمینه روان شناسی؛ هلیگارد، ترجمه جمعی از نویسندگان
  - روان شناسی عمومی؛ سیروس عظیمی

جامعه‌شناسی

تعداد واحد:	۱
نوع واحد:	نظری
پیش‌نیاز:	ندارد

هدف: آشنایی با اصطلاحات، مفاهیم و روش‌های جامعه‌شناسی و فهم دقیق اصطلاحات علمی مشترک میان جامعه‌شناسی و سایر حوزه‌های علوم اجتماعی.

سرفصل دروس:

- کلیات (تعریف، موضوع، روش و هدف)
- جامعه و فرهنگ
- منزلت و نقش اجتماعی
- گروه‌های اجتماعی
- نهادها (تعریف، ویژگی‌ها و کارکرد)
- نهاد خانواده
- نهاد دین
- نهاد حکومت
- قدرت و اقتدار
- جامعه‌پذیری و شخصیت
- کنجروی و انحرافات اجتماعی
- قشربندی و نابرابری‌های اجتماعی
- جنبش‌های اجتماعی
- تغییرات اجتماعی

منابع پیشنهادی:

- درآمدی به جامعه‌شناسی؛ بروس کوئن، ترجمه محسن ثلاثی
- درآمدی بر جامعه‌شناسی اسلامی؛ پژوهشکده حوزه و دانشگاه
- مبانی جامعه‌شناسی؛ پژوهشکده حوزه و دانشگاه
- درآمدی بر جامعه؛ یان رابرتسون، ترجمه حسین بهروان
- جامعه‌شناسی؛ آنتونی گیدنز، ترجمه منوچهر صبوری

راه‌کارهای اجرایی:

- لازم است استاد مربوط، با توجه به گرایش تحصیلی دانش‌پژوهان، جهت‌گیری درس را معین نماید.

جغرافیای جهان اسلام

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: آشنایی با موقعیت جغرافیای کشورهای اسلامی، شناسایی ظرفیت‌های ژئوپلیتیکی جهان اسلام برای بهره‌گیری از فرصت‌های آن در عرصه نظام بین‌المللی بر مبنای نظریه وحدت اسلامی و عزت و اقتدار مسلمانان.

سرفصل دروس:

- مفاهیم و کلیات

- جغرافیا، سیاست و جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک و مفاهیم مرتبط

- آشنایی با جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک

- تاریخچه جغرافیای سیاسی

- جغرافیای سیاسی در تمدن یونانی و رومی

- جغرافیای سیاسی در تمدن اسلامی

- جغرافیای سیاسی در تمدن جدید (غرب)

- تاریخچه ژئوپلیتیک

- از جغرافیای سیاسی تا ژئوپلیتیک

- تاریخچه ژئوپلیتیک در قرن بیستم

- تحولات جهانی و نظریه‌های ژئوپلیتیکی در هزاره سوم

- عوامل مؤثر در ژئوپلیتیک

- سیری در پیدایش و گسترش جهان اسلام

- پیدایش و گسترش اسلام در شبه جزیره عربستان

- گسترش محدوده جغرافیایی اسلام به آسیا

- گسترش محدوده جغرافیای اسلام به آفریقا

- گسترش محدوده جغرافیای اسلام به اروپا

- توانمندی‌های جغرافیای جهان اسلام

- جغرافیای طبیعی جهان اسلام

- جغرافیای انسانی جهان اسلام

- جغرافیای اقتصادی جهان اسلام
- جغرافیای فرهنگی جهان اسلام
- جغرافیای سیاسی جهان اسلام
- **توزیع و تقسیم‌بندی جغرافیای جهان اسلام**
- تقسیم جهان اسلام بر مبنای قاره‌ای
- تقسیم جهان اسلام بر مبنای ایدئولوژی و مذهبی و فرقه‌ای
- تقسیم جهان اسلام بر مبنای زبان و قومیت
- تقسیم جهان اسلام بر مبنای ام القری
- **استعمارگران غربی و جهان اسلام**
- برداشت تاریخی غرب از جهان اسلام
- هجوم غربیان به مرزهای جغرافیای جهان اسلام (از جنگ صلیبی به بعد)
- نقش استعمارگران غربی در توزیع جغرافیای جهان اسلام در قرن ۱۹ و ۲۰
- ظهور خاورمیانه در عرصه رقابت‌های ابرقدرت‌ها
- آمریکا و پروژه خاورمیانه جدید
- افغانستان و عراق سرپل‌های ایجاد خاورمیانه جدید
- **بررسی جغرافیای مناطق بحران‌زا در جهان اسلام (فلسطین، کشمیر، قفقاز، چین، بالکان، سودان، نیجریه، عراق، افغانستان)**
- **بررسی جغرافیای سیاسی کشورهای مهم اسلامی (اندونزی، پاکستان، عربستان، ایران، مصر، ترکیه)**
- **ضرورت اتحاد و همگرایی در جهان اسلام**
- پیشنیازهای وحدت در جهان اسلام
- تئوری‌های وحدت در جهان اسلام
- عوامل بازدارنده در جهان اسلام

منابع پیشنهادی:

- مبانی جغرافیایی سیاسی؛ دره میرحیدر
- ژئوپلتیک؛ عزت‌ا... عزتی
- جغرافیای سیاسی جهان اسلام؛ عزت‌ا... عزتی
- شناخت کشورهای اسلامی؛ غلام‌رضا گلی زواره‌ای

تاریخ اسلام

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: آشنایی طلاب با زمینه و عوامل پیدایش و انحطاط تمدن اسلامی و جلوه‌های آن.

سرفصل دروس:

- مفاهیم (تمدن، فرهنگ، ارتباط آن دو)
- عوامل پیدایش و شکوفایی تمدن (جغرافیا، نژاد، مذهب، اقتصاد و...)
- عوامل پیدایش و شکوفایی تمدن و فرهنگ اسلامی
- تمدن‌های گذشته - قرآن و سنت و...
- مظاهر تمدن اسلام
- علوم - فنون - تشکیلات (دولت‌ها، سازمان‌ها)
- تأثیر تمدن اسلامی بر تمدن غرب
- راه‌های انتقال و تأثیر - علوم و فنون انتقال یافته - میزان تأثیر
- عوامل انحطاط
- عوامل انحطاط تمدن‌ها - عوامل انحطاط تمدن اسلامی
- احیای تمدن اسلامی
- زمینه‌ها و عوامل - راه‌ها و روش‌ها

منابع پیشنهادی:

- اصلی:
- تاریخ بغداد، تاریخ دمشق، وفيات الأعیان، تاریخ تشکیلات دولت‌های اسلامی، تاریخ تمدن اسلام، تمدن اسلام و عرب، تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری
- فرعی:
- تاریخ تمدن؛ ویل دورانت

راه کارهای اجرایی:

- تحقیق کلاسی - کار در کلاس (کنفرانس) به بخشی از مباحث اختصاصی باید.

تفسیر قرآن

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: آگاهی از تفسیر ترتیبی یک سوره‌ی قرآن بر اساس روش و گرایش رشته مربوطه.

سرفصل دروس:

- اشاره‌ای کوتاه به روش‌ها و گرایش‌های تفسیر قرآن و کاربرد هر کدام
- تفسیر ترتیبی یکی از سوره‌های زیر (به تناسب رشته):
  - سوره‌ی حدید: (ترجیحاً برای طلاب رشته فلسفه و عرفان)
  - سوره‌ی آل عمران: (ترجیحاً برای رشته ادیان)
  - سوره‌ی مائده: (ترجیحاً برای رشته مذاهب اسلامی)
  - سوره‌ی قصص: (ترجیحاً برای رشته تاریخ اسلام)
  - سوره‌ی نور: (ترجیحاً برای رشته‌های فقه و اصول و فقه و معارف اسلامی)
  - سوره‌ی لقمان: (برای رشته‌های دیگر با اقتضائات اخلاقی و تربیتی مورد نیاز)

منابع پیشنهادی:

- اصلی:
  - تفسیر المیزان؛ علامه طباطبایی (ره)
  - تفسیر قرآن کریم؛ ملاصدرا
  - تفسیر فی ظلال القرآن؛ سید قطب
  - در سنامه روش‌ها و گرایش‌های تفسیر قرآن؛ محمد علی رضایی
- فرعی:
  - تفسیر قرطبی
  - تفسیر زبدة البیان؛ مقدس اردبیلی
  - تفسیر تطبیقی؛ نجار زادگان
  - تفسیر تبیان؛ شیخ طوسی
  - تفسیر کبیر؛ فخر رازی

راه کارهای اجرایی:

- در انتخاب سوره‌ی مورد نظر به رشته و نیاز طلاب توجه ویژه شود.
- در تدریس به رویکرد تفسیری انتخاب شده (کلامی، فلسفی، فقهی، علمی و ...) توجه شود و ضمن تطبیق قواعد به تمرین شیوه صحیح آن پرداخته شود.

نقد تفکر اجتماعی غرب

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: آشنایی دانش پژوهان با چیستی، فرایند شکل گیری، مبانی و پیامدهای تفکر اجتماعی غرب و ارزیابی علمی نسبت به آن.

سرفصل دروس:

- مفاهیم و کلیات
- تعریف غرب
- غرب گرایی
- مفهوم تفکر اجتماعی و نقد اهداف و انگیزه‌ها
- اهداف و انگیزه‌ها
- روش و رویکردها در ارزیابی و شناخت غرب
- گذر تاریخی (فرایند شکل گیری فرهنگ و تمدن غربی)
- ریشه‌های تفکر اجتماعی معاصر غرب در یونان باستان
- شاخص‌های قرون وسطی و عصر جدید
- مبانی و ویژگی‌ها
  - اومانیسم
  - سکولاریسم
  - مبانی معرفت شناختی (علم Science و عقل محوری و...)
  - لیبرالیسم
  - پلورالیسم
- پست مدرنیسم با تأکید بر:
  - جهانی شدن یا جهانی سازی پست مدرنیسم
  - موضع گیری جهان اسلام در قبال آن
  - اندیشه‌ی اجتماعی غرب و جهان اسلام
  - فرایند ورود فرهنگ غرب به جهان اسلام

- بررسی مواضع و واکنش‌ها

پذیرش

- طرد

- برخورد گزینشی

- شکل‌گیری احزاب و گروه‌ها با توجه به فرهنگ غرب (غرب‌زده، التقاطی، اسلامی)

- رهاورد اندیشه و فرهنگ غرب در:

- پیامدهای سیاسی، بحران هویتی، تحزب، جامعه مدنی، توسعه و تحزب (مروری فهرست‌وار بر

مباحث)

- پیامدهای فرهنگی و اجتماعی وضعیت نظام خانواده، فردگرایی افراطی، ناهنجاری‌های اجتماعی و

...، نگرش‌های ایزاری به انسان، بحران معنویت

- پیامدهای اقتصادی، حاکمیت اقتصاد و بازار، استعمار، امپریالیسم و...

منابع پیشنهادی:

- اصلی:

- غرب‌شناسی؛ دکتر رهنمایی

- فرعی:

- ظهور و سقوط لیبرالیسم

- خداوندان اندیشه سیاسی

- شرق‌شناسی؛ ادوارد سعید

- نقد عقل مدرن

- فرهنگ اسلام در اروپا و غرب

راه کارهای اجرایی:

- مشارکت دانشجویان در مباحث درس به صورت فعال (کنفرانسی).

مدیریت آموزشی و فرهنگی

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: آشنایی دانش‌پژوهان با ویژگی‌های نهادها و مؤسسات آموزشی و فرهنگی جهت حضور و فعالیت اثربخش و بررسی مسایل و مشکلات فعالیت‌های فرهنگی و آموزشی و چگونگی استفاده از اصول و روش‌های مدیریت در حل مشکلات.

سرفصل دروس:

- کلیات

- تعاریف و مفاهیم اصلی و درآمدی بر:

- انسان و جامعه - علم و تمدن - دانش و فن‌آوری

- مطالعه فرهنگی شامل:

- زیر ساخت‌های فرهنگ (نیازها، هنجارها، ارزش‌ها، عقاید و باورها، آداب و سنت‌ها و نمادها و...)

- جامعه‌شناسی فرهنگ‌ها (فرهنگ بومی، فرهنگ ملی، فرهنگ منطقه‌ای، فرهنگ جهانی، فرهنگ

دینی و...)

- گستره‌ی فرهنگ (کالاهای فرهنگی، نهادهای فرهنگی، فعالیت‌های فرهنگی، نیروهای فرهنگی،

روابط و مناسبات فرهنگی و...)

- عوامل محیطی فرهنگ (جمعیت، سرزمین، سیاست، اقتصاد، دانش و فن‌آوری و...)

- تبادل و تحوّل فرهنگی

- فرایند مدیریت آموزشی

- هدف‌ها و ضرورت‌های آموزش

- نیازسنجی و مخاطب‌شناسی در نهادهای آموزشی

- هدف‌گذاری ابعاد و حوزه‌های آموزشی

- روند برنامه‌ریزی آموزشی

- سازماندهی آموزشی

- نظارت و ارزیابی امور آموزشی

- تکنولوژی و ابزار آموزشی

- نقش ارتباطات در نهادهای آموزشی و فرهنگی

- فرایند ارتباطات و مؤلفه‌های اصلی آن

- انواع ارتباطات، موانع و محدودیت‌ها

- فنون و روش‌های ارتباطات

- مهارت‌های ارتباطی

- هنر مدیریت

- مفاهیم و نظریه‌های سازمان و مدیریت

- اصول و مبانی مدیریت

- سبک‌های مدیریتی

- مهارت‌های مدیریتی

- مدیریت اثر بخش نهادهای آموزشی و فرهنگی

- ویژگی‌های مدیران آموزشی و فرهنگی

- وظایف مدیران آموزشی و فرهنگی (مخاطب‌شناسی، نیازسنجی، هدفگذاری و برنامه‌ریزی، بسیج

منابع و امکانات، نظارت و ارزیابی)

- نهادهای سازمان‌های آموزشی و فرهنگی (ساختار و روش‌ها و ترکیب منابع، فرصت‌ها و چالش‌های

مدیریتی و...)

- ساماندهی نقش‌های فرهنگی و آموزشی

- سبک‌ها و مهارت‌های مدیریتی در محیط‌های آموزشی و فرهنگی.

منابع پیشنهادی:

- متن آموزشی مرکز جهانی علوم اسلامی

شیوه‌های تبلیغ در جهان معاصر

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: آشنایی فراگیران با مفاهیم، اهداف و ابزار نوین تبلیغ و جریان‌های تبلیغی، و نیز آشنایی با ظرفیت‌های موجود در مکتب اسلام جهت بهره‌برداری از شیوه‌های جدید تبلیغ و بایدهای امروز در جریان تبلیغ.

سرفصل دروس:

- آشنایی با مفاهیم و اصطلاحات کلیدی (مروری مختصر بر مفاهیم جدید و روزآمد در عرصه‌ی تبلیغ از جمله رسانه و اقسام آن، تکنیک، امپریالیسم تبلیغی و...)
- تاریخچه و سیر تحول در تبلیغ (تأکید بر دانش جدید و تحول تکنولوژیکی در تبلیغ و...)
- ماهیت‌شناسی رسانه‌های جمعی (با تأکید بر محدودیت‌ها، اقتضائات و...)
- جریان‌شناسی تبلیغ در جهان معاصر (مسیحیت و تبشیر، صهیونیسم خبری، امپریالیسم تبلیغی، فراماسونری و تأکید بر روش‌ها و اهداف و نتایج آن‌ها و...)
- ظرفیت‌های اسلام در زمینه بهره‌برداری از شیوه‌ها و ابزار نوین تبلیغ (با تأکید بر نقد نوع استفاده‌ها و بیان رسانه‌های برتر از قبیل، مشافهه، سخنرانی، کتاب و...)
- پیش‌نیازهای ورود به عرصه‌ی جدید تبلیغ در جهان معاصر (با تأکید بر ارایه راه کارهای مقابله با جریان‌های تبلیغی و ارایه راه کارهای درخشش و حذف محدودیت‌ها و موانع)

منابع پیشنهادی:

- اصلی:
  - امپریالیسم تبلیغی یا تبلیغات بین‌المللی؛ محمد علی العوینی، ترجمه محمد سپهری
  - پژوهش در تبلیغ؛ محمد تقی رهبر
- فرعی:
  - مبانی تبلیغ؛ محمد حسن زورق
  - اهمیت و ضرورت تبلیغات؛ احمد رزاقی
  - خلاصه مقالات تبلیغ و تبلیغات؛ احمد رضا حیدری
  - تاریخ فلسفه نشر اسلام؛ ابوالفضل عزّتی

راه کارهای اجرایی:

- از آنجا که درس یک واحدی است، ضرورت دارد استاد با ارایه طرح درس جامع و فشرده با بیان رسا، از فرصت کم، بیشترین استفاده را نموده، با پرسش و پاسخ درس را تقویت نموده، زمینه‌ی پیگیری بحث را در طلاب و دانش پژوهان فراهم آورد.

علوم سیاسی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: آشنایی طلاب با مفاهیم، مسایل و موضوعات اصلی علوم سیاسی.

سرفصل دروس:

- کلیات

- تعریف علم سیاست، هدف، روش و قلمرو علم سیاست
- تاریخچه علم سیاست
- گرایش‌های تخصصی علم سیاست
- جایگاه علم سیاست
- مفاهیم اساسی علوم سیاسی
- قدرت، دولت، کشور، حکومت، نظام سیاسی
- ساختار نظام سیاسی
- ساختار قدرت
- تفکیک قوا
- نهادهای سیاسی داخلی و خارجی
- احزاب و گروه‌های سیاسی
- جامعه مدنی
- فرهنگ و رفتار سیاسی
- عناصر فرهنگ سیاسی
- تأثیرات فرهنگ بر رفتار سیاسی
- ایدئولوژی سیاسی
- تفاوت ایدئولوژی سیاسی با فلسفه سیاسی و نظریه سیاسی، اندیشه‌های سیاسی
- معرفی مهم‌ترین ایدئولوژی‌های سیاسی
- انقلاب و جنبش‌های سیاسی اجتماعی
- تعریف انقلاب و تفاوت آن با کودتا و رفرم
- انواع انقلاب‌ها

منابع پیشنهادی:

- آشنایی با علم سیاست؛ کارلتون کلایمردی، ترجمه بهرام ملکوتی
- بنیادهای علم سیاست؛ دکتر عالم
- اصول سیاست؛ موريس دوورژه

تعلیم و تربیت اسلامی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: آشنایی با مباحث کاربردی تعلیم و تربیت، بکارگیری و استفاده از این مباحث در زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی و نیز ایجاد علاقه و انگیزه در فراگیران نسبت به مباحث تعلیم و تربیت اسلامی.

سرفصل دروس:

- کلیات و مفاهیم

- تعلیم تربیت، تعلیم و تربیت اسلامی، نظام تعلیم و تربیت اسلامی و عناصر آن، مربی (انواع و سطوح مختلف آن)، متربی (موضوع تربیت)

- حوزه‌ها و ساخت‌های تعلیم و تربیت اسلامی: جسمانی، اخلاقی، عقلانی، دینی، (اعتقادی - عبادی) اجتماعی، سیاسی، خانوادگی و جنسی

- ابعاد و ویژگی‌های انسان به عنوان موضوع تربیت

- ابعاد شامل: شناختی، عاطفی و رفتاری

- ویژگی‌ها شامل: تربیت‌پذیری، حقیقت‌جویی، آزمنندی، عجز بودن و...

- اهداف تربیت اسلامی در ساحت‌های گوناگون (جسمانی، عقلانی، اخلاقی و...)

- اصول تربیت اسلامی (بایدها و نبایدهای کلی در امر تربیت مثل اصل تکلم متربی، اصل هماهنگی عوامل تربیت و...)

- عوامل تربیت: خانواده، احزاب و گروه‌ها، سازمان‌ها و نهادهای فرهنگی و...

- شیوه‌های تربیت اسلامی: عادت، تمرین، نصیحت، موعظه، تشویق و تنبیه، آرایه‌الگو و...

- مراحل تربیت اسلامی: دوره‌ی قبل از تولد، کودکی، نوجوانی، جوانی و...

منابع پیشنهادی:

- درآمدی بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی؛ دفتر همکاری حوزه و دانشگاه

- نگاهی دوباره بر تربیت اسلامی؛ خسرو باقری

- درآمدی بر نظام تربیتی اسلامی؛ محمد علی حاجی ده‌آبادی

- تعلیم و تربیت اسلامی؛ علی شریعتمداری

راه کارهای اجرایی:

- واگذاری مطالعه‌ی امور مقدماتی هر موضوع به دانش پژوهان.

نیازهای منطقه‌ای

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: آشنایی با مهم‌ترین شبهات علیه دین و مذهب و تسلط نسبت به مباحث خاص منطقه‌ای و پاسخ‌گویی آن‌ها.

سرفصل دروس:

- کلیات (شناخت دین، دامنه و قلمرو آن)
- دین و مقتضیات زمان (انتظار بشر از دین)
- دین و اجتماع (دنیا و سیاست و...)
- دین و عقلانیت
- دین و حقوق انسان‌ها (حقوق زن، آزادی بیان و...)
- فرق انحرافی (بابیه، بهائیه، قادیانیه، غلات)
- موضوعات منطقه‌ای دیگر به پیشنهاد فراگیران

منابع پیشنهادی

- احتجاج؛ طبرسی
- فلسفه الهی؛ علامه طباطبایی (ره)
- شروح نهج البلاغه
- دین‌شناسی؛ آیت‌ا... جوادی آملی
- شریعت در آیینه معرفت؛ آیت‌ا... جوادی آملی
- مبانی کلامی اجتهاد؛ مهدی هادوی تهرانی
- انتظار بشر از دین؛ آیت‌ا... جوادی آملی
- قلمرو دین؛ حسنعلی اکبریان
- قلمرو دین؛ حسین زاده
- جامعیت و کمال دین؛ ربانی گلپایگانی
- و...

راه کارهای اجرایی:

- استاد، با نظر خواهی از دانش پژوهان، اهمّ موضوعات پیشنهاد شده را انتخاب و تدریس خواهد کرد.
- تحقیق و یا کنفرانس در این درس توصیه می‌شود.

روش تحقیق

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: ۱ واحد عملی و ۱ واحد نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: آشنایی با روش‌های علمی تحقیق و کاربرد آن در فرایند تحقیق.

سرفصل دروس:

- کلیات (تاریخچه، تعریف، هدف، اهمیت و کاربرد روش‌های تحقیق در علوم انسانی و اسلامی)
- نقش‌تئوری‌ها در تحقیقات و پژوهش
- انواع روش‌های تحقیق
- مراحل علمی روش تحقیق
- طرح مسأله (انواع سؤالات که شامل: چیستی، چگونه‌گی، چرایی و...)
- مطالعات اکتشافی (مصاحبه اکتشافی و ویژگی‌های انتخاب متن)
- جمع‌آوری اطلاعات (انواع روش‌های جمع‌آوری اطلاعات که شامل: پرسش‌نامه، مشاهده، آزمایش تحلیل محتوا و...)
- فرضیه
- چارچوب نظری (مدل تحلیل)
- نتیجه‌گیری
- تدوین و تنظیم گزارش
- شیوه‌پی‌نوشت و فهرست‌ها
- کتاب‌شناسی

منابع پیشنهادی:

- اصلی:

- روش‌های تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی
- روش تحقیق در علوم اجتماعی؛ ریمون کیوی، ترجمه عبدالحسین نیک‌گهر
- روش‌های علمی تحقیق در علوم انسانی؛ میر محمد سیدعباس زاده
- مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی؛ محمدرضا حافظ‌نیا

- فرعی:

- روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی (۲ جلد)؛ باقر ساروخانی
- روش‌های تحقیق در علوم تربیتی و رفتاری؛ جان بست، ترجمه حسن‌پاشا شریفی، نرگس طالقانی
- روش‌های علوم اجتماعی، موریس دوورژه، ترجمه خسرو اسدی

راه‌کارهای اجرایی:

- استاد با توجه به مراحل علمی روش تحقیق از دانش‌پژوهان کار تحقیقی خواسته و به صورت عملی در کلاس تکالیف آن‌ها را اصطلاح نماید.

فلسفه اسلامی (۱)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: آشنایی فراگیران با فلسفه اسلامی با تأکید بر حکمت متعالیه.

سرفصل دروس:

- احکام کلی وجود
- فی ان الموجود مشترک معنوی
- اصالة الوجود و اعتباریة الماهیة
- ان الوجود حقیقة مشککه
- وجود مستقل و رابط
- فی مواد القضا یا (الوجوب و الامکان و الامتناع)
- کل مفهوم مفروض اما واجب و اما ممتنع و اما ممکن
- فی انقسام کل من المواد الثلاث الی مابالذات و ما بالقیاس الی الغير الا الامکان
- فی حاجة الممكن الی العلة
- ان الممكن محتاج الی العلة بقاء کما انه محتاج الیها حدوثاً
- علت و معلول
- اثبات العلیه و المعلولیه و انها فی الوجود
- فی انقسامات العلة
- فی وجوب وجود المعلول عند وجود علته التامة ...
- ان الواحد لا یصدر عنه الا الواحد
- فی العلة الفاعلیة
- فی اقسام العلة الفاعلیة
- انه لا مؤثر فی الوجود بحقیقه معنی الکلمه الا الله سبحانه
- فی العلة الغائیة و اثباتها

منابع پیشنهادی:

- اصلی:
- نهاية الحکمة؛ علامه طباطبائی (ره)

راه کارهای اجرایی:

- متناسب با بحث های مطرح شده در کلاس انجام تحقیقات از ناحیه دانشجویان ضروری است.

فلسفه اسلامی (۲)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: فلسفه اسلامی (۱)

هدف: آشنایی فراگیران با فلسفه اسلامی با تأکید بر حکمت متعالیه.

سرفصل دروس:

- فی قوه و فعل

- حد الحركه و ما تتوقف عليه

- في انقسام التغير

- في المقولات التي تقع فيها الحركة

- وقوع الحركة في مقولة الجوهر ...

- عقل و عاقل و معقول

- في تعريف العلم و انقسامه الاولي

- في اتحاد العالم بالمعلوم

- تقسيم العلم الحصولي الى تصور و تصديق

- تقسيم العلم الحصولي الى بديهي و نظري

- في العالم الحضورى و انه لا يختص بعلم الشئ بنفسه

منابع پیشنهادی:

- اصلی:

- نهاية الحكمة: علامه طباطبائی (ره)

راه کارهای اجرایی:

- متناسب با بحث‌های مطرح شده در کلاس انجام تحقیقات از ناحیه دانشجویان ضروری است.

فلسفه اسلامی (۲)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: فلسفه اسلامی (۱)

هدف: آشنایی فراگیران با فلسفه اسلامی.

سرفصل دروس:

- الهیات بالمعنی الاخص
- فی اثبات الوجود الواجبی
- فی بعض آخر مما اقيم على وجود الواجب (تعالی) من البراهین
- فی ان الواجب لذاته ماهية له
- فی ان الواجب (تعالی) بسیط غیر مرکب من اجزاء خارجية و لا ذهنية
- فی توحيد الواجب لذاته و انه لا شريك له في وجود
- فی توحيد الواجب لذاته في ربوبيته و انه لا رب سواه
- فی ان الواجب بالذات لا مشارک له في شيء من المفاهيم من حيث المصادق
- فی صفات الواجب بالذات على وجه کلی و انقسامها
- فی الصفات الذاتية و انها عين الذات المتعالية
- فی الصفات الفعلية و انها زائدة على الذات
- فی علمه (تعالی)
- فی العناية و القضاء و القدر
- فی قدرته (تعالی)
- فی ان الواجب (تعالی) مبدأ لكل ممکن موجود و هو المبحث المعنون عنه بشمول ارادته للافعال
- فی حياته (تعالی)
- فی الارادة و الكلام
- فی العناية الالهية بخلقه و ان النظام الكونى في غاية ما يمكن من الحسن و الاتقان
- فی الخير و الشر و دخول الشر في القضاء الالهی

منابع پیشنهادی:

- اصلی:
- نهاية الحكمة؛ علامه طباطبائی (ره)

راه کارهای اجرایی:

- متناسب با بحث های مطرح شده در کلاس انجام تحقیقات از ناحیه دانشجویان ضروری است.

مسئله‌های جدید کلامی و فلسفه‌ی دین (۱)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: آشنایی با مهمترین مباحث جدید کلامی و فلسفه دین.

سرفصل دروس:

- مقدمه: (تعریف علم کلام جدید و فلسفه دین)
- ایمان (نظریه‌های مختلف در باب حقیقت ایمان)
- مفهوم خدا
- اثبات‌پذیری وجود خدا
- ادله اثبات وجود خدا و تقسیمات آن (برهان جهان‌شناختی...)
- صفات خدا
- مسئله شر
- تجربه دینی (ماهیت و انواع تجربه دینی، هسته مشترک تجربه‌های دینی، تجربه دینی و توجیه خدا باوری، تجربه دینی و مسئله تعبیر)
- وحی (نظریه‌های مختلف در باب حقیقت وحی)
- معجزه [تعریف معجزه، امکان اثبات معجزه، دلالت معجزه (بر وجود خدا، صدق مدعی نبوت)]

منابع پیشنهادی

- اصلی:
- براهین اثبات وجود خدا؛ آیت... جوادی آملی
- خدا در فلسفه؛ بهاء‌الدین خرمشاهی
- نقد برهان‌ناپذیری وجود خدا؛ عسکری سلیمانی
- عقل و اعتقاد دینی؛ مایکل پترسون، ویلیام هاسکر، رایشناخ، بازینجر، ترجمه احمد نراقی و ابراهیم

سلطانی

- فلسفه دین؛ جان هیک

- کلام فلسفی؛ سلطانی و نراقی

- در آمدی بر فلسفه دین و کلام جدید؛ فنایی

- فلسفه دین؛ حسین زاده

- فرعی:

- علم و دین؛ ایان باربور - بهاء الدین خرمشاهی

- عقل و وحی در قرون وسطی؛ ژیلسون

- خدا و اختیار مسئله شر؛ ترجمه محمد سعیدی مهر

- انتظار بشر از دین؛ آیت... جوادی آملی

- مباحث پلورالیسم دینی؛ جان هیک و عبدالرحیم گواهی

راه کارهای اجرایی

- درس به صورت تطبیقی و ناظر به دیدگاه‌های کلامی و فلسفه اسلامی توسط استاد ارائه می‌گردد و

جمع‌بندی ناظر به دیدگاه‌های اندیشمندان اسلامی و متون دینی.

- تحقیق نگاری در حد تتبع و آشنایی با متون و گزارش و نقد و ضرورت دارد.

مسائل جدید کلامی و فلسفه‌ی دین (۲)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: مسائل جدید کلامی و فلسفه‌ی دین (۱)

هدف: آشنایی با مهمترین مباحث کلامی و فلسفه دین.

سرفصل دروس:

- تعریف دین
- معرفی شاخه‌های مختلف دین پژوهی
- خاستگاه دین (فطرت، خاستگاه دین، دیدگاه جامعه‌شناختی، دیدگاه روان‌شناختی، دیدگاه پدیدارشناختی)
- متون دینی و مسئله تفسیر (امکان شناخت عینی، قرائت‌پذیری، نسبییت فهم)
- زبان دینی (معنا داری و تحقیق‌پذیری گزاره‌های دینی)
- عقل و دین (الهیات طبیعی، عقل‌گرایی حداکثری، انتقادی، ایمان‌گرایی، تعارض عقل و وحی، تعارض علم و دین و روش‌های برخورد با آن، تعامل عقل و وحی، دین و اخلاق)

منابع پیشنهادی

- اصلی:
- براهین اثبات وجود خدا؛ آیت... جوادی آملی
- خدا در فلسفه؛ بهاء‌الدین خرمشاهی
- نقد برهان‌ناپذیری وجود خدا؛ عسکری سلیمانی
- عقل و اعتقاد دینی؛ مایکل پترسون، ویلیام هاسکر، رایشناخ، بازینجر، ترجمه احمد نراقی و ابراهیم

سلطانی

- فلسفه دین؛ جان هیک
- کلام فلسفی؛ سلطانی و نراقی
- درآمدی بر فلسفه دین و کلام جدید؛ فنایی
- فلسفه دین؛ حسین زاده

- فرعی:

- علم و دین؛ ایان باربور - بهاء‌الدین خرمشاهی

- عقل و وحی در قرون وسطی؛ ژیلسون
- خدا و اختیار مسئله شر؛ ترجمه محمد سعیدی مهر
- انتظار بشر از دین؛ آیت... جوادی آملی
- مباحث پلورالیسم دینی؛ جان هیک و عبدالرحیم گواهی

راه کارهای اجرایی

- درس به صورت تطبیقی و ناظر به دیدگاه‌های کلامی و فلسفه اسلامی توسط استاد ارائه می‌گردد و جمع‌بندی ناظر به دیدگاه‌های اندیشمندان اسلامی و متون دینی.
- تحقیق‌نگاری در حد تتبع و آشنایی با متون و گزارش و نقد ضرورت دارد.

مسئله‌های جدید کلامی و فلسفه‌ی دین (۳)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: مسائیل جدید کلامی و فلسفه‌ی دین (۲)

هدف: آشنایی فراگیران با مهمترین مباحث جدید کلامی و فلسفه دینی.

سرفصل دروس:

- کثرت‌گرایی دینی (انواع پلورالیسم دینی [حق - نجات] انحصار‌گرایی، نقد و بررسی کثرت‌گرایی، نقد و بررسی شمول‌گرایی)
- دین و دنیا (قلمرو دین، دین و اجتماع، سکولاریزم، دین و اخلاق)
- جاودانگی (هویت شخصی، براهین زندگی پس از مرگ، معاد جسمانی)

منابع پیشنهادی

- اصلی:

- براهین اثبات وجود خدا؛ آیت‌ا... جوادی آملی
- خدا در فلسفه؛ بهاء‌الدین خرمشاهی
- نقد برهان‌ناپذیری وجود خدا؛ عسکری سلیمانی
- عقل و اعتقاد دینی؛ مایکل پترسون، ویلیام هاسکر، رایشناخ، بازینجر، ترجمه احمد نراقی و ابراهیم سلطانی
- فلسفه دین؛ جان هیک
- کلام فلسفی؛ سلطانی و نراقی
- درآمدی بر فلسفه دین و کلام جدید؛ فنایی
- فلسفه دین؛ حسین زاده

- فرعی:

- علم و دین؛ ایان باربور - بهاء‌الدین خرمشاهی
- عقل و وحی در قرون وسطی؛ ژیلسون
- خدا و اختیار مسئله شر؛ ترجمه محمد سعیدی مهر
- انتظار بشر از دین؛ آیت‌ا... جوادی آملی
- مباحث پلورالیسم دینی؛ جان هیک و عبدالرحیم گواهی

راه‌کارهای اجرایی

- درس به صورت تطبیقی و ناظر به دیدگاه‌های کلامی و فلسفه اسلامی توسط استاد ارائه می‌گردد و جمع‌بندی ناظر به دیدگاه‌های اندیشمندان اسلامی و متون دینی.
- تحقیق‌نگاری در حد تتبع و آشنایی با متون و گزارش و نقد و ضرورت دارد.

دروس تخصصی

شیعه‌شناسی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: آشنایی فراگیران با مبانی، کارکردها و جغرافیای تشیع در جهان اسلام.

سرفصل دروس:

- شیعه در لغت و اصطلاح
- امامت فارق اصلی شیعه از سایر مذاهب اسلامی
- مقایسه امامت شیعی با نظریه خلافت (اعم بودن امام شیعی از زعامت اجتماعی)
- پیدایش تشیع (شیعه در عصر رسول خدا ﷺ، تشیع در عصر امام علی علیه السلام، افسانه عبدا... بن سبا)
- نگاهی اجمالی به فرقه‌های شیعه و عوامل پیدایش آن
- جریان غلو در مذاهب اسلامی و در شیعه
- نقش ائمه شیعه علیهم السلام در تمدن اسلامی
- شیعه و علوم اسلامی (تفسیر، حدیث، فقه، اصول، کلام، عرفان، فلسفه، ادبیات، طب و ریاضیات و ...)
- اجتهاد مفتوح در شیعه
- عقل‌گرایی اعتدالی در شیعه
- شیعه در حکومت‌ها (حکومت‌های شیعی، مبارزات شیعه، تأثیر شیعه در مبارزات سیاسی - اجتماعی جهان اسلام)
- جغرافیای انسانی شیعه (مناطق شیعه‌نشین در تاریخ، مراکز علمی و تاریخی مهم شیعه)

منابع پیشنهادی:

- معالم المدرستین؛ علامه عسکری
- الشیعة و الحاکمون؛ محمد جواد مغنیه
- شبها و رودود؛ سامی بدری
- قیام الائمة با حياء السنة؛ علامه عسکری
- تأسیس الشیعة؛ سید محسن امین
- تاریخ تشیع در ایران؛ رسول جعفریان
- الجذور التاريخية للغلو؛ سامی غریبری
- تاریخ سیاسی تشیع تا تشکیل حوزه علمیه قم؛ روح... حسینیان

کلام تحلیلی (۱)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: آشنایی تفصیلی با مهمترین مباحث خداشناسی در کلام اسلامی.

سرفصل دروس:

- راه‌های شناخت خدا (برهان نظم به تقریرهای مختلف، برهان امکان، برهان حدوث ماده)
- اسماء و صفات
- صفات ثبوتیه ذاتیه: علم، قدرت، حیات، سمع و بصر، اراده، ادراک، ازلیت و ابدیت
- صفات ثبوتیه فعلیه: تکلم، صدق، حکمت (حسن و قبح عقلی، ثمرات حسن و قبح عقلی)
- صفات خیریه
- صفات سلویه
- توحید
- توحید در ذات، واحد (برای خداوند نظیر و مثل نیست)، احد (خداوند بسیط است).
- توحید در صفات
- توحید در حاکمیت
- توحید در عبادت
- توحید در خلاقیت
- توحید در طاعت
- توحید در شفاعت و مغفرت
- توحید در ربوبیت
- توحید در تشریح
- اسماء... در کتاب و سنت
- قضاء و قدر
- بداء
- عدل الهی و افعال بندگان
- جبر و اختیار

منابع پیشنهادی:

- اصلی:
- الهیات؛ استاد سبحانی

راه کارهای اجرایی:

- استاد سعی نماید که تمام مطالب را به نحوی یا در کلاس مطرح کند و یا به صورت تحقیق به دانش‌پژوهان واگذار نماید.

کلام تحلیلی (۲)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: کلام تحلیلی (۱)

هدف: آشنایی تفصیلی با مهمترین مباحث پیامبرشناسی در کلام اسلامی.

سرفصل دروس:

- نبوت عامه
- ضرورت بعثت انبیاء، ادله لزوم بعثت
- راه‌های اثبات نبوت
- وحی و اقسام آن
- شاخصه‌های انبیاء
- عصمت
- میرا بودن از امور نفرت‌انگیز
- علم نبی به معارف و احکام
- کفایت در رهبری
- نبوت خاصه
- نبوت حضرت ختمی مرتبت ﷺ
- اثبات اعجاز قرآن
- شواهدی که دلالت می‌کند بر آسمانی بودن قرآن
- خاتمیت رسالت

منابع پیشنهادی:

- اصلی:
- الهیات؛ استاد سبحانی

راه کارهای اجرایی:

- استاد سعی نماید که تمام مطالب را به نحوی یا در کلاس مطرح کند و یا به صورت تحقیق به دانش‌پژوهان واگذار نماید.

کلام تحلیلی (۲)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: کلام تحلیلی (۲)

هدف: آشنایی تفصیلی با مهمترین مباحث امام‌شناسی در کلام اسلامی.

سرفصل دروس:

- امامت و خلافت
- تعریف امامت
- آیا امامت از اصول است یا فروع؟
- ماهیت امامت نزد اهل سنت
- شایستگی‌های امام نزد اهل سنت
- نزد اهل سنت امامت به چه چیزی منعقد می‌گردد
- ماهیت امامت نزد شیعه امامیه
- مصالح عمومی و صیغه حکومت بعد از حضرت ختمی مرتبت صلی الله علیه و آله
- شوری آیا اساس حکم و خلافت است؟
- بیعت آیا اساس حکم و خلافت است؟
- ترسیم حضرت ختمی مرتبت صلی الله علیه و آله از رهبری بعد از ایشان
- تصور صحابه نسبت به خلافت بعد از حضرت ختمی مرتبت صلی الله علیه و آله
- سنت نبوی و نصب امیرالمومنین علیه السلام برای امامت
- سنت نبوی و امامان دوازده‌گانه
- عصمت امام در قرآن
- امام منتظر در کتاب و سنت
- مسایل مهم پیرامون حضرت مهدی (عج)

منابع پیشنهادی:

- اصلی:
- الهیات؛ استاد سبحانی

راه کارهای اجرایی:

- استاد سعی نماید که تمام مطالب را به نحوی یا در کلاس مطرح کند و یا به صورت تحقیق به دانش پژوهان واگذار نماید.

کلام تحلیلی (۴)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: کلام تملیلی (۳)

هدف: آشنایی تفصیلی با مهمترین مباحث معادشناسی در کلام اسلامی.

سرفصل دروس:

- کلیات

- مباحث معاد

- معاد در ادیان و شریعت‌های گذشته

- ادله وجود معاد و ضرورت آن

- علل انکار معاد و شبهه‌های منکرین

- ادله عقلی و نقلی بر تجرد روح

- نمونه‌هایی از زنده شدن مردگان در شریعت‌های گذشته

- مرگ پنجره‌ای به حیات جدید

- حیات برزخی و دلیل‌های آن در قرآن

- مقدمات قیامت و منازل گوناگون آن

- معاد جسمانی و روحانی

- رجعت

- تناسخ

- ایمان و احکام آن

- توبه و شرایط آن

- شفاعت

- حبیط و تفکر

- مسایلی پیرامون معاد

منابع پیشنهادی:

- اصلی:

- الهیات؛ استاد سبحانی

راه کارهای اجرایی:

- استاد سعی نماید که تمام مطالب را به نحوی یا در کلاس مطرح کند و یا به صورت تحقیق به دانش‌پژوهان واگذار نماید.

کلام تطبیقی (۱)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف:

سرفصل دروس: آشنایی تفصیلی با مهمترین مباحث کلامی بین ادیان و دیدگاه‌های آن‌ها.
- ایمان و نجات، معنای ایمان، ارکان ایمان، اهل نجات، تأیید ایمان (غسل تعمید و شهادتین و ...)
- صفات خدا (توحید، دوگانگی، تثلیث، چند خدایی)، انسان‌نگاری خداوند، صفات خدا از قبیل (علم، قدرت، حیات و ...)

- وحی و حقیقت آن (وحی گزاره‌ای، وحی انکشافی)

- معجزه از دیدگاه ادیان

- منجی‌گرایی در ادیان

- شریعت و عمل در یهود و مسیحیت و اسلام

- تفاوت کتب مقدس مسیحیت و یهود و اسلام

- جهان پس از مرگ

- تناسخ

- مسأله شرور و عدل و حکمت الهی

منابع پیشنهادی:

- الهیات مسیحی؛ هنری تسین، ترجمه کاطه‌ؤوس میکائیلیان

- کلام مسیحی؛ توماس میشل، ترجمه حسین توفیقی

- بخشی از نبوت اسرائیلی و مسیحی؛ محمود وامیار

- پسر خدا در عهدین و قرآن؛ عبدالرحیم سلیمانی اردستانی

- الهیات پروتستان؛ ویلیام هوردن

- اسلام و عقاید و آراء اشعری؛ یحیی نوری

- و تمامی کتب کلامی اسلامی

کلام تطبیقی (۲)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: کلام تطبیقی (۱)

هدف: آشنایی تفصیلی با مهمترین مباحث کلامی بین مذاهب و دیدگاه‌های آنها.

سرفصل دروس:

- جایگاه عقل

- ایمان

- صفات خدا (زیادت بر ذات یا عینیت یا نیابت ذات از صفات)، (توحید، عدل و ...)، صفات خبریه، حسن

و قبح عقلی، غرض و غایت در فعل الهی

- عصمت انبیاء، علم انبیاء

- پیوند خاتمیت و امامت

- امامت (لزوم یا عدم لزوم عصمت، نصبی یا اختیاری، افضلیت، اجماع اهل حل و عقد)

- جایگاه اهل بیت (علیهم‌السلام)

- مهدویت

- جایگاه صحابه در نزد روایت اسلامی

- نفس و معاد (حبط و تکفیر)

- قضا و قدر

- جبر و اختیار

منابع پیشنهادی:

- اصلی:

- معتزله؛ محمود فاضل

- شرح مواقف؛ قاضی عضد

- کشف المراد؛ علامه حلی

- نهج الحق و کشف الصدق؛ علامه حلی

- المراجعات؛ شرف‌الدین

- الفرق الكلاميه الاسلاميه؛ على عبید الفتاح المغربی

- شرح المقاصد؛ تفتازانی

- فرعی:

- مقالات الاسلامیین؛ اشعری

- لوامع الحقائق؛ احمد آشتیانی

- تمهید الاصول؛ شیخ طوسی

- تاریخ اندیشه های کلامی در اسلام

- شرح اصول خمسہ؛ قاضی عبدالجبار

- المعتزله و الفكر الحر

- دراسات اسلامیه فی الاصول الاباضیه

- مناسبات فرهنگی معتزله و شیعه؛ رسول جعفریان

- تاریخ و عقاید اسماعیلیه

- منهاج الستة؛ ابن تیمیہ

- شیعه در برابر معتزله و اشاعره؛ هاشم معروف الحسینی، ترجمه محمد صادق عارف

- تنزیه الانبیاء؛ سید مرتضی

اندیشه‌های کلامی معاصر در جهان اسلام

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: شناخت اندیشه‌ها و جریان‌های کلامی معاصر در جهان اسلام و نقد و بررسی آنها.

سرفصل دروس:

- مقدمه: خاستگاه‌های اندیشه‌های کلامی معاصر
- آشنایی با اندیشه‌های علمی، فلسفی و اجتماعی غرب
- مواجهه با تمدن مادی و تکنولوژی غربی
- ادامه انگیزه‌های فرقه‌ای داخلی در جهان اسلام
- جهان عرب
- نخستین آشنایی‌ها با اندیشه و تمدن غربی (سید جمال‌الدین اسدآبادی، محمد عبده، رشید رضا، کواکبی، عبدالرزاق و ...)
- سلفی‌گری (رشید رضا، احمد امین)
- بازگشت به آموزه‌های اجتماعی و سیاسی اسلام (سید قطب و محمد قطب)
- بازاندیشی درباره‌ی رابطه‌ی اسلام و مدرنیسم [حسن حنفی (قرائت چپ از اسلام) محمد ارکون، محمد عابد الجابری (بازگشت به عقل عربی راه میانه)، نصر حامد ابوزید (سکولاریسم)]
- شبه قاره هند
- اسلام و دانش جدید غربی (سید احمد خان)
- اسلام تمدن‌ساز در برابر تمدن غرب (محمد اقبال لاهوری)
- بنیادگرایی اعتدالی در شبه قاره (ابوالاعلی مودودی)
- ایران
- خاستگاه‌های تاریخی و سیاسی رویکردهای کلامی جدید
- نهضت‌های سیاسی: جنبش تنباکو، نهضت مشروطیت و نقش علماء در بیان ماهیت سیاسی اسلام
- آشنایی با تمدن غرب
- امیرکبیر و دارالفنون
- نگاه نخستین روشنفکران ایرانی به اسلام: آخوندزاده، طالبوف، ملکم خان

- بهائیت
- کسروی گروی
- بازرگان و علم جدید
- شریعتی و اصلاح‌گری در جهان اسلام
- حوزه علمیه و نهضت امام خمینی (ره)، علامه طباطبایی (ره)، شهید مطهری (ره)
- حوزه مشهد (مکتب تفکیک)
- سروش
- اسلام و پست مدرنیسم
- جریان‌های فمینیستی در جهان اسلام

منابع پیشنهادی:

- سرچشمه‌های نواندیشی دینی (درآمدی بر تاریخ کلام جدید)؛ محمد جواد صاحبی
- آراء و اندیشه‌های دکتر نصر ابوزید؛ مرتضی کریمی نیا
- معنای متن ترجمه‌ای از مفهوم النص دراسة في علوم قرآن؛ مرتضی کریمی نیا
- جدال کلام، عرفان و فلسفه در تمدن اسلامی؛ محمد عابد الجابری، ترجمه رضا شیرازی
- تکوین العقل العربي؛ محمد عاز الجابری
- قضایا في نقد العقل الديني كيف نفهم الاسلام اليوم؛ محمد ارکون
- آراء و اندیشه‌های دکتر محمد ارکون؛ محمد مهدی خلجی
- العقیده و الثورة؛ حسن حنفی
- اندیشه نوین اسلامی در رویارویی با اسعمار غرب؛ سید حسین سیدی
- القول المفید في قضیه ابوزید (جمع و تقدیم)؛ نصر حامد ابوزید
- احیاء تفکر دینی؛ محمد اقبال، احمد آرام
- مجموعه آثار شریعتی
- مجموعه آثار بازرگان
- زندگی‌نامه و افکار اقبال لاهوری؛ جاوید اقبال
- مجموعه مقالات همایش بازاندیشی اندیشه شریعتی
- الاسس الفلسفية للعلمانية؛ عادل ضاهر
- الاخلاق و العقل؛ عادل ضاهر

متن‌شناسی کلامی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: یک واحد نظری و یک واحد عملی

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: آشنایی با مهمترین منابع فکری فرقه‌های کلامی مسلمانان و متن خوانی یکی از مهمترین کتاب‌های کلامی شیعه.

سرفصل دروس:

- معرفی متون مشهور کلام اسلامی

- اشاعره [اشعری کتاب اللمع و کتاب الابانة، کتاب مقالات الاسلاميين؛ تفتازانی، کتاب شرح مقاصد؛ میر سید شریف، کتاب شرح مواقف، فخر رازی، کتاب المحصل، کتاب المطالب العالیه، امام الحرمین جوینی، کتاب الارشاد الی قواطع الأدلة فی اصول الاعتقاد، کتاب لمع الأدله فی قواعد، عقائد اهل السنة، ابو حامد غزالی، کتاب الاقتصاد فی الاعتقاد، قوشچی کتاب شرح قوشچی بر تجرید الاعتقاد]

- معتزله (قاضی عبدالجبار کتاب شرح اصول خمسسه و کتاب المغنی، ابوالحسین خیاط کتاب انتصار، کتاب المنیة و العمل)

- زیدیه (احمد بن یحیی بن مرتضی کتاب البحر الذخار، المنصور با... قاسم بن محمد کتاب الاساس لعقائد الاکیاس)

- ماتریدی (محمد نسفی کتاب عقاید نسفی، سعدالدین تفتازانی کتاب شرح عقاید نسفی، محمد بن عبدالکریم بزوری، کتاب اصول الدین، ابو منصور ماتریدی کتاب التوحید)

- اسماعیلیه (سیدنا کتاب غایة الموالید)

- سلفیان (محمد بن عبدالوهاب کتاب توحید، ابن تیمیه کتاب منهاج السنة، ابن خزیمه کتاب التوحید و اثبات صفات الرب)

- اباضیه (القلهاتی کتاب الكشف و البیان)

- امامیه (فضل بن شاذان کتاب ایضاح، ابراهیم بن نوبخت کتاب یاقوت، شیخ صدوق کتاب الاعتقادات، شیخ مفید کتاب تصحیح الاعتقاد، کتاب مقالات، سید مرتضی کتاب شافی، خواجه نصیرالدین طوسی کتاب قواعد العقاید، کتاب نقد المحصل، کتاب تجرید الاعتقاد و شروح آن به ویژه كشف المراد علامه حلی و کتاب كشف الحق و نهج الصدق، فاضل مقداد کتاب شرح باب حادی عشر، کتاب اللوامع الالهیه فی مباحث الکلامیه، ملا محسن فیض کاشانی کتاب علم الیقین، عبدالرزاق لاهیجی کتاب گوهر مراد و کتاب شوراق الالهام، کتاب سرمایه

ایمان، ملاحادی سبزواری کتاب مجموعه مقالات، سید احمد عاملی کتاب لطایف غیبه، استاد محمد رضا مظفر کتاب عقاید الامامیه، علامه عسکری کتاب معالم المدرستین، استاد سبحانی، کتاب اللهیات استاد مصباح کتاب آموزش عقاید اسلامی

راه کارهای اجرایی:

- در معرفی به کتاب‌های اصلی بسنده شود ولی استاد به صورت تحقیقات کلامی متفکرین دیگر را نیز معرفی می‌نماید در حد تذکر و یادآوری.
- حتی المقدور استاد کتاب‌های متکلمین اسلامی را به دانشجویان نشان داده و به معرفی آن می‌پردازد و تحقیقات از روی کتاب‌ها ارائه شود.
- یک واحد عملی متن خوانی بخشی از اللهیات تجرید الاعتقاد خواجه به انتخاب استاد انجام گیرد.

آیات و روایات کلامی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: آشنایی با استدلالاتی که در قرآن و حدیث آمده است و توان مراجعه به کتب.

سرفصل دروس:

- مباحث مقدماتی
- روش‌شناسی قرآن و سنت در طرح مباحث اعتقادی
- شیوه احتجاج و مناظره اهل بیت (علیهم‌السلام) با پیروان عقاید دیگر
- نظارت روایات بر مسایل کلامی عصر خود
- تاثیر روایات اهل بیت (علیهم‌السلام) در روند مسایل کلامی
- مهم‌ترین عناوین اعتقادی در آیات و روایات (معرفه، صفات، توحید، شرک، نفاق، ایمان، کفر، انسان، تعقل، قلب، یقین، سریره و طینت، هدایت و ضلالت، سعادت و شقاوت، قضا و قدر، جبر و تفویض، عمل، ثواب و عقاب، بداء، نبوت، عصمت، ولایت، امامت، علم امام، شفاعت، عفو، قرآن، ذکر، دعا، عبادت، رجعت، معاد، موت، برزخ، میزان، صراط، جنت، جهنم، حبط، تکفیر، شیطان)

منابع پیشنهادی:

- نهج البلاغه
- اصول کافی
- توحید صدوق
- احتجاج طبرسی
- عیون اخبار الرضا
- میزان الحکمة
- الحیة
- المیزان
- مهجة البيضاء
- کتب مربوط شهید مطهری (ره)

- معارف قرآن؛ استاد مصباح
- کتب مربوط استاد جوادی آملی
- خدا در قرآن؛ شهید بهشتی
- توحید الامامیه، ملکی میانجی

راه کارهای اجرایی:

- استاد با توجه به نیاز دانش پژوهان برخی از عناوین فوق را از بحث نبوت به بعد می تواند به صورت گزینشی ارایه دهد و باقی مباحث را به صورت تحقیق به دانش پژوهان واگذار نماید توجه به این نکته ضروری است که مباحث فوق از نظر کلامی مطرح شود. برخی از مباحث ارایه شده در روایات که صیغه کلامی ندارد طرح نمی شود.

تاریخ کلام اسلامی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: آشنایی با کلیات علم کلام و جایگاه و تاریخ پیدایش و دوره‌های مختلف آن و فرقه‌های مشهور کلامی و ویژگی‌های آنان.

سرفصل دروس:

- کلیات: تعریف علم کلام، غایات علم کلام، جایگاه علم کلام، روش‌های بحث کلامی، رابطه کلام با دیگر علوم مثل فلسفه، تفسیر و عرفان و ...
- **خاستگاه‌های علم کلام** (قرآن و حدیث، اختلافات فکری مسلمین، اختلاط فرهنگی با غیر مسلمانان، ترجمه آثار یونانی و سریانی و ...)
- **فرق کلامی** (مشهور و غیر مشهور)
- **دوره‌های تاریخی کلام امامیه** (از آغاز تا عصر شیخ صدوق (غلبه رویکرد نقلی) با اشاره به برخی خاندان‌های کلامی مثل نوبختیان، از شیخ مفید تا خواجه طوسی (غلبه رویکرد عقلی، نقلی)، (از روزگار خواجه تا دوره‌ی معاصر (غلبه رویکرد فلسفی)، کلام جدید (از زمان علامه طباطبایی (ره) تا کنون)
- **دوره‌ی تاریخی کلام اهل سنت** از قرن دوم به بعد، اهل حدیث (غلبه رویکرد نقلی)، معتزله (غلبه رویکرد عقلی)، اشاعره (تلفیق عقل و نقل)، ماتریدیه (شباهت با اشاعره)، سلفیه (رجعت به نقل‌گرایی) عقل‌گرایان اشعری، معتزلیان جدید (مصر و اندونزی و مالزی)

منابع پیشنهادی:

- تاریخ علم کلام در ایران و جهان اسلام؛ علی اصغر حلبی
- مذاهب الاسلامیین؛ عبدالرحمن بدوی
- سیر کلام در ایران و جهان اسلام؛ دکتر مشکور
- فی علم الکلام؛ محمود صبحی
- نشأة الفكر الفلسفی؛ سامی النشار
- ملل و نحل؛ شهرستانی
- ملل و نحل؛ آیت‌الله سبحانی
- درآمدی بر علم کلام؛ علی ربانی گلپایگانی
- تاریخ علم کلام؛ شبلی نعمان، ترجمه فخر داعی گیلانی

راه کارهای اجرایی:

- تحقیق نگاری و توجه ویژه به مباحث منطقه‌ای مورد تاکید است.

فلسفه، کلام و عرفان

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: شناخت تطبیقی تأثیر و تأثر تاریخی عرفان و فلسفه اسلامی از جهت روش، مبادی و مسایل.

سرفصل دروس:

- موضوع این علوم - روش (عقل و نقل، عقل و کشف) غایت و اهداف

- مسائل

- هستی شناسی

- وجود و ماهیت، وحدت و کثرت، مراتب و حضرات وجود، علیت و تشاؤن، حدوث و قدم

- خداشناسی

- اصل اثبات وجود خداوند

- صفات الهی، معنای صفت، عینیت و زیادت صفات، توحید، علم، اراده، افعال الهی

- فاعلیت الهی (فاعلیت بالقصد، فاعلیت بالعنایة، فاعلیت بالرضا، فاعلیت بالتجلی)

- انسان شناسی

- نفس (تجرد، حدوث و ...)

- انسان کامل (نبی و نبوت و وحی و امامت و ولایت)

- معاد (حقیقت معاد، جسمانی، روحانی و ...)

منابع پیشنهادی:

- هستی از دیدگاه فلسفه و عرفان؛ سید جلال الدین آشتیانی

- وحدت از دیدگاه عارف و حکیم؛ استاد حسن زاده آملی

- عرفان و قرآن و برهان از هم جدایی ندارند؛ استاد حسن زاده آملی

- سه حکیم مسلمان؛ دکتر نصر

- شرح مقدمه فیصری؛ سید جلال الدین آشتیانی

- محی الدین عربی؛ جهانگیری

- آشنایی با علوم اسلامی؛ شهید مطهری (ره)

- عارف و صوفی چه می‌گویند؛ میرزا جواد آقا تهرانی
- توحید الامامیه؛ ملکی میانجی
- عرفان و فلسفه؛ استیس، ترجمه بهاء‌الدین خرمشاهی
- ویلیام چیتیک؛ The Sophi Path Of Knowledge
- تهافت الفلاسفه؛ غزالی
- فصل المقال؛ ابن رشد
- تهافت التهافت؛ ابن رشد
- نقدی بر تهافت الفلاسفه؛ سید جلال‌الدین آشتیانی
- المحصل؛ فخر رازی
- تجرید الکلام و شروح آن

راه کارهای اجرایی:

- نگارش تحقیقات تطبیقی در موضوعات مورد بحث از منظر مکاتب و شخصیت‌های عرفانی، کلامی و فلسفی.

زبان تخصصی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: آشنایی با مباحث و متون تخصص کلام.

سرفصل دروس:

بخش‌های متناسب به تشخیص استاد از کتاب زیر:

1. Islamic Philosophy And Theology

(W. Montgomery Watt)

و بخش‌های مذکور از کتاب زیر:

2. History Of Islamic Philosophy

(Seyyed Hossein Nasr And Oliver Leaman)

Part I:

5. Early Kalam

7. Sunni Halam And Theologecal Controversises

8. TWelve - Iman Shi Ite Theological And Philosophical Thought

19. AL - Ghazzali

32. Khwajah Nasir Al - Din Al - Tusi

منابع پیشنهادی:

- Islamic Philosophy And Theology

- (W. Montgomery Watt)

- History Of Islamic Philosoply

- (seyyed Hossein Nasr And Oliver Leaman)

جمهوری اسلامی ایران
رأست فرهنگ و آموزش عالی

بسم الله

تاریخ ۱۳۷۲/۱۱/۲۵

شماره ۱۱۳/۲۶۶۲

دستور العمل اجرایی موضوع کاهش سقف واحدهای درسی
دوره‌های کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد
مصوب جلسه ۲۹۲ شورای عالی برنامه ریزی مورخ ۱۳۷۲/۱۱/۲۲

- ۱- گروه‌های برنامه ریزی موظفند حداکثر ظرف مدت ۶ ماه برنامه‌های مصوب مربوط به خود را بازنگری کرده و سقف واحدها را تا حد مجاز کاهش دهند.
- ۲- برنامه‌های اصلاح شده از تاریخ ابلاغ، برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد وارد دانشگاه می‌شوند لازم الاجرا است.
- ۳- دانشجویان شاغل به تحصیل می‌توانند بر اساس سقف تعیین شده در برنامه جدید، به تشخیص گروه آموزشی مؤسسه ذی ربط و با رعایت شرایط زیر فارغ التحصیل شوند:
  - ۳-۱: واحدهای درسی الزامی دوره را اعم از عمومی، پایه، اصلی و تخصصی تا سقف مجاز در برنامه جدید، گذرانده باشند.
  - ۳-۲: برای رشته‌هایی که هنوز برنامه جدید آنها ابلاغ نشده است، سقف واحدها در دوره کارشناسی برای رشته‌های فنی و مهندسی ۱۴۰ واحد و برای سایر رشته‌ها ۱۲۵ واحد و برای دوره کارشناسی ارشد ۲۲ واحد است.
  - ۳-۳: آن دسته از دانشجویانی که در مشمول بند ۳-۱ قرار نمی‌گیرند یعنی تعداد واحدهای گذرانده شده آنها کمتر از حد مجاز است، می‌توانند از نیمسال تحصیلی بعد کمبود واحدهای درسی خود را تا سقف تعیین شده برابر برنامه جدید بگذرانند، در این صورت:
    - الف: کلیه واحدهای گذرانده شده قبلی دانشجوی، حتی اگر در برنامه جدید حذف شده باشد، پذیرفته می‌شود.
    - ب: در سبانی که در برنامه جدید با تعداد واحد کمتر یا بیشتر عرضه شده‌اند و دانشجویان در سبها را قبلاً گذرانده است، بر اساس همان تعداد واحد گذرانده شده از وی پذیرفته می‌شود و نیازی به گذراندن واحدهای اضافی برای آن دروس را ندارد.
    - ج: گذراندن در سبانی از برنامه قدیم که در برنامه جدید حذف شده است، برای دانشجویانی که آن دروس را نگذرانده‌اند الزامی نیست.
    - د: برای فراغت از تحصیل در دوره‌های کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ناپیوسته و کارشناسی ارشد پیوسته گذراندن کلیه دروس عمومی (مصوب جلسه ۲۸۲ مورخ ۱۳۷۲/۶/۲۰ شورای عالی برنامه ریزی) الزامی است.

مصوب جلسه ۲۹۲ شورای عالی برنامه ریزی، مورخ ۱۳۷۲/۱۱/۲۲ در مورد دستور العمل عمل اجرایی کاهش سقف واحدهای درسی دوره‌های کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد صحیح است جهت اجرا ابلاغ شود.

دکتر سید محمد رضا چاشمی کلپایگانی

وزیر فرهنگ و آموزش عالی

رونوشت: معاونت محترم وزارت فرهنگ و آموزش عالی و

معاونت محترم آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و

رئیس محترم دانشگاه آزاد اسلامی

خواهشمند است دستور فرمائید به واحدهای مجری ابلاغ نماید.

سید محمد کاظم ناشینی

مدیر ای عالی برنامه ریزی

۴۳۳

تاریخ: ۱۳۷۲/۱۱/۲۴

شماره: ۲۳/۲۶۴۹

پیوست

بیت عالی

جمهوری اسلامی ایران
دانشگاه فرهنگ و آموزش عالی

حداقل و حداکثر واحدهای درسی در مقاطع مختلف آموزش عالی
(مصوبات جلسات ۲۹۱ و ۲۹۲ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۲۵ و ۱۳۷۲/۱۱/۹)

شورای عالی برنامه ریزی

شورای عالی برنامه ریزی به پیشنهاد گروههای برنامه ریزی و براساس بازنگری روی برنامههای آموزشی، حذف دروس ناموفق و واحدهای غیر ضرور و انجام شاخهها بر بعضی از رشتههای تحصیلی، حداقل و حداکثر واحدهای درسی مقاطع مختلف آموزش عالی را به شرح زیر تصویب کرد این مصوبات از تاریخ تصویب قابل اجرا است و به موجب آن مصوبات قبلی لغو میگردند.

۱- دورههای کارشناسی حداقل ۶۷ و حداکثر ۷۲ واحد
۲- دورههای کارشناسی حداقل ۱۲۰ واحد و حداکثر ۱۲۵ واحد (برای رشتههای مختلف فنی و مهندسی حداکثر ۱۴۰ واحد)

۳- دورههای کارشناسی ناپیوسته حداقل ۶۵ و حداکثر ۷۰ واحد

۴- دورههای کارشناسی ارشد ناپیوسته حداقل ۲۸ و حداکثر ۳۲ واحد (که از این تعداد ۴ تا ۱۰ واحد اختصاص به پایان نامه دارد).

۵- دورههای کارشناسی ارشد پیوسته حداقل ۱۷۲ و حداکثر ۱۸۲ واحد

۶- دورههای دکتری Ph. D. حداقل ۴۲ و حداکثر ۵۰ واحد (که از این تعداد ۱۶ تا ۲۰ واحد میتواند اختصاص به رساله داشته باشد).

در این صورت:

الف: گروههای برنامه ریزی موافق اند کلیه برنامههای مصوب رشتههای مربوط به خود را بررسی کرده و با حذف واحدهای غیر ضرور، سقف واحدها را در مقاطع مختلف تحصیلی به سطح تعیین شده فوق کاهش دهند.

ب: این تقابلهای واحدها و برنامههای جدید برای دانشجویان ورودی سالهای تحصیلی ۱۳۷۲-۷۳ و بعد از آن قابل اجرا است.

ج: دانشجویان ورودی قبل از ۱۳۷۲ نیز میتوانند وضعیت تحصیلی خود را با برنامه جدید تطبیق دهند، در این صورت تطبیق واحدها و دروس با برنامههای جدید حسب مورد برعهده شورای آموزشی گروه یا کمیته تحمیلات تکمیلی مؤسسه ذیربط است.

رای شماره جلسات ۲۹۱ و ۲۹۲ شورای عالی برنامه ریزی در خصوص تقلیل واحدهای درسی در مقاطع مختلف تحصیلی صحیح است به برهان اجرا گذارده شود.

دکتر سید محمد شرفاهاشمی کلپایگانی

وزیر فرهنگ و آموزش عالی

رونوشت: معاونت محترم آموزشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی
معاونت محترم وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
و رئیس محترم دانشگاه آزاد اسلامی
خواهشمنداست به واحدهای مجری ابلاغ فرمائید.

سیده حکماظم ناشینی

دبیر شورای عالی برنامه ریزی

۲۱۹